

УДК 37.01 (075.8)

кандидат педагогічних наук, доцент Михнюк М.І.

РВНЗ «Кримський інженерно-педагогічний університет»

СТАН РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ

Анотація. В даній статті розглянуто розвиток професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю з урахуванням основних напрямів професійно-педагогічної діяльності: визначення рівня розвитку професійно-педагогічної майстерності; визначення відповідності змісту професійної культури вимогам педагогічної діяльності; готовність викладача спеціальних дисциплін до застосування сучасних технологій навчання; вдосконалення професійних знань і умінь в процесі самоосвіти.

Ключові слова: розвиток, професійна культура, викладач спеціальних дисциплін, професійно-педагогічна діяльність, самоосвіта.

Аннотация. В данной статье рассматривается развитие профессиональной культуры преподавателей специальных дисциплин строительного профиля с учетом основных направлений педагогической деятельности: определение уровня развития профессионально-педагогического мастерства, соответствия содержания профессиональной культуры требованиям педагогической деятельности; готовность преподавателя специальных дисциплин к применению современных технологий обучения; совершенствование профессиональных знаний и умений в процессе самообразования.

Ключевые слова: развитие, профессиональная культура, преподаватель специальных дисциплин, профессионально-педагогическая деятельность, самообразование.

Annotation. This article discusses the development of the professional culture of teachers of special subjects building profile with the main directions of teaching activities: determining the level of development of vocational and pedagogical skills;

determining whether the content of the professional culture of the requirements of professional and educational activities; willingness of teachers of special subjects to the use of modern learning technologies; improvement of professional knowledge and skills in the process of self-education.

Key words: development, professional culture, teachers of special disciplines, professional and teaching activities, self-education

Вступ. У вирішенні стратегічних проблем професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників стає питання щодо забезпечення професійно-технічних навчальних закладів такими педагогами, які мають високий рівень професійно-педагогічної підготовки, загальної професійної культури. Досягнення поставленої мети є можливим завдяки неперервному професійному, психолого-педагогічному, методичному самовдосконаленню і саморозвитку в системі методичної роботи професійно-технічних навчальних закладів.

Аналіз сучасних досліджень з розвитку особистості виявив, що ідеї розвитку потенціалу особистості присвятили свої праці вітчизняні і зарубіжні вчені Г. Балл, С. Маралов, А. Маслоу, В. Межуєв, В. Рибалка, С. Рубенштейн, В. Сухомлінський, Е. Фромма та ін.; формування і розвиток особистості педагога в системі неперервної педагогічної освіти вивчали С. Архангельський, С. Гончаренко, О. Ігнатович, І. Зимня, І. Зязюн, С. Коновець, В. Кремень, В. Кудіна, Н. Кузьміна, М. Левіна, Н. Ничкало, О. Пехота, О. Отич, С. Сисоєва, С. Сластьоніна, Т. Шамова та ін.

Однак, недостатня увага приділена розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю.

Формулювання мети статті. Метою статті є вивчення стану розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю з врахуванням основних напрямів професійно-педагогічної діяльності в професійно-технічних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу статті. В процесі аналізу наукових джерел нами виявлено, що «розвиток» розглядається як фундаментальна категорія

психології, яка широко використовується в різних її сферах; природно здійснюваний процес кількісних і якісних змін у матерії, свідомості, суспільстві; об'єктивно існуючий фактор; цінністю [2, с. 60].

Розвиток професійної культури викладача спеціальних дисциплін будівельного профілю буде ефективним тоді, якщо він буде неперервним. Основною метою такого розвитку є орієнтація викладача на задоволення цілісної системи пізнавальних і духовних потреб, необхідних у його професійному зростанні, яку забезпечує відповідне освітнє середовище. Орієнтація культури на особистісний розвиток особистості викладача передбачає таку організацію, яка забезпечує проявлення таких основних властивостей суб'єкта розвитку, як активність, усвідомленість і свобода. Активність виступає та проявляється у здібності до внутрішньої детермінованої дії, яка виражається у творчості, що спрямоване на оновлення діяльності і носить усвідомлений характер.

На кожному етапі розвитку професійна культура викладача спеціальних дисциплін будівельного профілю знаходиться на певному рівні розвитку й ефективно функціонує лише в конкретному часовому періоді зберігання професійної культури викладача на одному і тому ж [1, с. 112]. При переході від одного етапу розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін до іншого ускладнюються потреби, змінюються мотиви, життєві позиції педагога, так як на кожному етапі свого розвитку особистість педагога сама вибудовує систему своїх потреб.

Результати тестування, опитування дають змогу виявити низку експериментальних пошуків. До основних з них, що впливають на розвиток професійної культури, ми віднесли: рівень розвиненості професійно-педагогічної майстерності; відповідність змісту професійної культури викладачів вимогам професійно-педагогічної діяльності; готовність викладачів спеціальних дисциплін до застосування сучасних педагогічних і виробничих технологій; вдосконалення професійних знань і вмінь в процесі самоосвіти та саморозвитку фахівців.

Багаторічні спостереження за професійно-педагогічною діяльністю викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю і власний педагогічний і фаховий досвід дає підстави стверджувати, що зростання складових культури, складових його професійно-педагогічної майстерності не має постійного стабільного розвитку.

В деяких випадках прослідковується і застій цього розвитку, який пов'язаний з небажанням застосовувати нові виробничі і педагогічні технології, запроваджувати раціональний досвід роботи, активно працювати над особистісним розвитком і саморозвитком.

Під час дослідження вивчалася думка викладачів спеціальних дисциплін, стосовно значущості наявного в них професійно важливих якостей для успішної професійно-педагогічної діяльності в ПТНЗ. В процесі аналізу було виявлено, що біля 39,4% викладачів спеціальних дисциплін потребували суттєвої допомоги з означеної проблеми.

Незважаючи на те, що викладачі спеціальних дисциплін мали різні педагогічні категорії («спеціаліст», друга категорія, перша категорія, вища категорія), була висунута думка щодо проведення практичних заходів із мовленевого артистизму, як способу передачі набутого досвіду. З цього приводу методичні кабінети ПТНЗ працювали над такими завданнями: вивчалися і аналізувалися запити викладачів спеціальних дисциплін щодо надання індивідуальної допомоги з вдосконалення рівня професійно-педагогічної майстерності; планувалося проведення різних методичних заходів, спрямованих на обговорення та обмін думками з метою практичної реалізації різноманітних педагогічних задач і ситуацій; розроблялися критерії оцінювання рівня сформованості професійно-педагогічних якостей, здібностей, умінь.

В результаті дослідження було виявлено, що третя частина всіх опитуваних викладачів спеціальних дисциплін вимагає обов'язкової індивідуальної корекції методичного розвитку та саморозвитку. В цілому виокремлено перелік педагогічних знань і професійних вмінь, професійно-педагогічних якостей, характерних для викладачів спеціальних дисциплін

будівельного профілю, які відбивають індивідуальні особливості педагога незалежно від професійно-педагогічної компетенції, стажу роботи в професійно-технічних навчальних закладах, педагогічної категорії і педагогічного звання.

До основних складових наукового пошуку віднесено дослідження складових змісту розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін. Вивчення даної проблеми розгорнулося в таких напрямках: виявлення структурно-логічних компонентів розвитку, і його змісту; виявлення функціональних складових змісту культури, виокремлення основних видів культур, що входять до кожного з функціональних компонентів.

Поглиблене вивчення проблеми показало, що розвиток професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю неможливий без цілеспрямованої орієнтації фахівців у розширенні видів культур, які є необхідні для здійснення професійно-педагогічної діяльності викладачів спеціальних дисциплін у професійно-технічних навчальних закладах.

Досліджувалися та узагальнювалися чинники, пов'язані з виробленням умінь методологічної, етичної і естетичної видів культури.

Враховувалось також, що сучасний викладач спеціальних дисциплін має володіти мовленевою, рефлексивною і дослідницькою культурами. Поглиблене вивчення даної проблеми виявило, що біля 21,6% мали потребу у формуванні моніторингової, а 18% діагностичної культури; 26,3% потребували вдосконалення культури мовлення; 23,7% мали необхідність у вдосконаленні рефлексивної культури; вдосконалення рівня методологічної культури потребували 22,1%; 11,3% викладачів мали потреби у формуванні дидактичної культури; 33,6% педагогів бажали б покращити свої знання і вміння з дослідницької діяльності; 32,4% опитуваних мали потребу у розвитку етичної культури; біля 28% потребували вдосконалення методичної культури; 20,1% - фахової (рис. 1).

В результаті дослідження цього напрямку було зроблено такі висновки:

- розвиток професійної культури викладачів спеціальних дисциплін

будівельного профілю відбувається не системно, а стихійно і в цьому вбачається проблема з виокремлення змісту основних складових професійної культури;

- у своїй професійно-педагогічній діяльності викладачі спеціальних дисциплін будівельного профілю в основному орієнтуються на психолого-педагогічний і фаховий розвиток;

- більшість викладачів спеціальних дисциплін має потребу в наданні конкретної і дієвої допомоги з розвитку окремих видів культур, які складають фундамент професійної культури;

- значна кількість викладачів мало приділяє уваги дослідницькій культурі, методам наукового дослідження, проведення педагогічного експерименту.

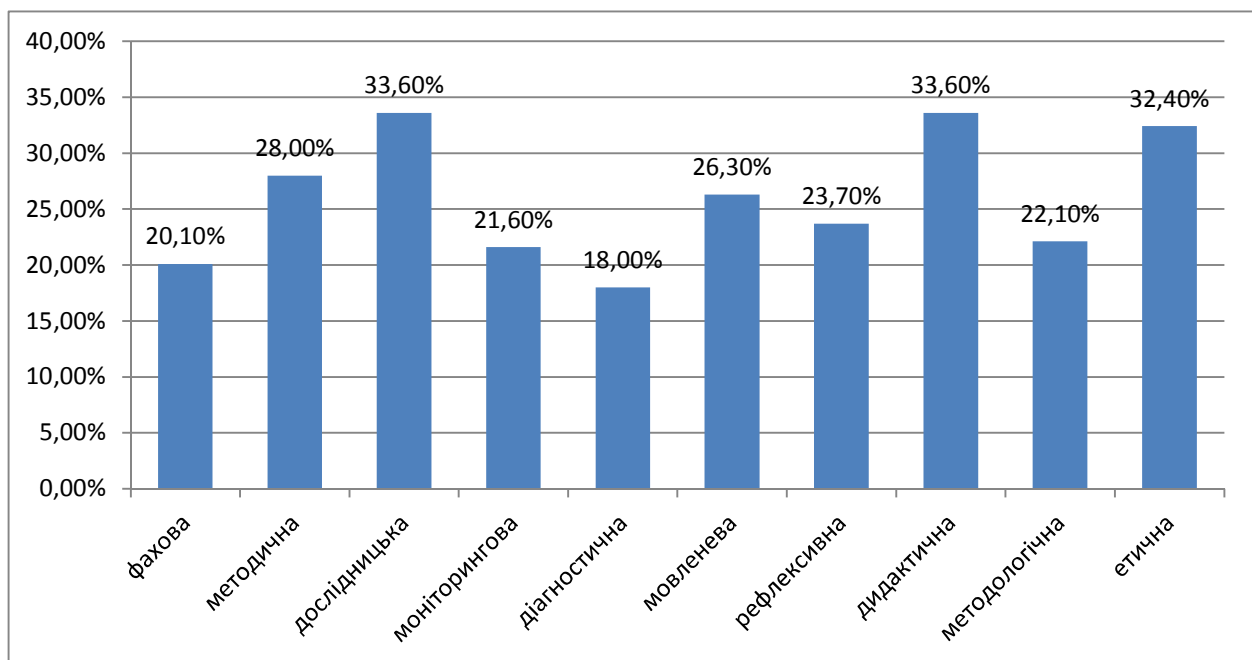

Рис. 1. Потреба у розвитку складових видів культури, що входять до професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю

Наступним напрямом наукового пошуку було виявлення рівня підготовленості викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю до застосування інноваційних педагогічних і виробничих технологій.

У процесі дослідження було з'ясовано, що біля 36,3% викладачів спеціальних дисциплін були не готові до реалізації сучасних будівельних

технологій у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників, що негативно впливало на якість цієї підготовки; 26,3% викладачів виказали думку, про недостатнє навчальне і навчально-методичне забезпечення застосування сучасних будівельних технологій; 18,9% мали потребу у матеріально-технічному забезпеченні (інструмент, пристрої, механізми); 8,3% опитуваних не вказали на проблеми; 19,2% викладачів мали потребу з методики застосування сучасних педагогічних технологій навчання.

Подальшої розробки потребувало вирішення методичного і дидактичного забезпечення викладання спеціальних дисциплін з урахуванням динамічних змін в будівельній галузі. Враховувалося і те, що на сьогодні існує досить широкий спектр будівельних фірм, які пропонують свої матеріали, а значить і відповідно, різні будівельні технології, які значно різняться одна від одної. Результатом зазначених наукових пошуків стала розробка навчально-методичних посібників: «Опорядження поверхонь архітектурними елементами» і «Опорядження декоративними штукатурками», зміст яких забезпечував підготовку фахівців за високими кваліфікаційними рівнями.

Вивчалось питання і готовності викладачів спеціальних дисциплін до інтеграції технологічних процесів, пов'язаних з ґрунтуванням окремих професій, наприклад, «опоряджувальний робітник». Було виявлено, що біля 26,9% викладачів спеціальних дисциплін (в основному молодосвідчені фахівці) затруднялися у здійсненні інтеграції окремих технологічних операцій і окремих технологічних процесів, які є подібними в технологіях суміжних професій.

Розглядаючи готовність викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю до самоосвітньої діяльності нами було встановлено, що самоосвіта не займала важливого значення у розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін. Так, 16,9% викладачів виказали думку про те, що даному виду діяльності вони не приділяли уваги із-за нераціональної побудови свого трудового дня; 18,7% осіб вказували причину великого перевантаження на роботі; біля 20 % викладачів не мали достатніх навичок роботи з комп'ютером, 15,6% викладачів спеціальних дисциплін вважали, що цій

проблемі мало приділяли увагу методичні служби; 9,2% опитуваних вказали на невміння організації самоосвітньої діяльності.

З погляду на це нами було поставлено за мету розробку програми розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю. Було виокремлено низку завдань, які сприяли цьому розвитку, а саме:

- оволодіння високим рівнем професійно-педагогічної майстерності;
- розвиток творчого потенціалу викладача;
- вироблення індивідуального стилю професійно-педагогічної діяльності;
- формування вмінь з професійної самоосвіти і науково-педагогічного розвитку;
- формування вмінь педагогічного аналізу педагогічної рефлексії.

Дані завдання повинні були забезпечити вироблення таких професійно-педагогічних вмінь, які ми запропонували в якості показників для визначення рівня професійної культури викладачів спеціальних дисциплін [3]:

- вміння виявляти актуальні проблеми навчально-виховної діяльності у закладах професійно-технічної освіти;
- вміння сприймати і застосовувати інноваційні педагогічні виробничі технології у професійно-педагогічній діяльності;
- вміння переосмислювати ціннісні основи наукового і методичного пошуку у вирішенні нестандартних педагогічних задач;
- вміння прогнозувати складні педагогічні ситуації у професійно-педагогічній діяльності;
- вміння володіти методами і методичними прийомами з творчого розвитку учнів; вміння відтворювати і підтримувати високий рівень педагогічної взаємодії як в учнівському колективі, так і серед колег.

Висновок. Таким чином, аналіз досліджуваної проблеми засвідчує необхідність суттєвого поліпшення розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю, що має ґрунтуватися на розвитку важливих складових професійно-педагогічної компетентності, вдосконаленні окремих видів культур, які входять в цілісну систему професійної культури,

вдосконалення підходів до запровадження в навчально-виховний процес ПТНЗ сучасних педагогічних і виробничих технологій, системи самовдосконалення і саморозвитку викладачів спеціальних дисциплін.

Подальші дослідження будуть спрямовані на розвиток методичної складової професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю.

Література:

1. Коломієць А. М. Інформаційна культура вчителя початкових класів: Монографія / А. М. Коломієць. – Вінниця : ВДПУ, 2007. – 379 с.

2. Маралов В. Г. Основы самопознания и саморазвития: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / В. Г. Моралов. – М. : Изд. центр «Академия», 2002. – 256 с.

3. Михнюк М. І. Критерії і рівні розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін / М. І. Михнюк // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія. – Зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Вип. 43. - Ч. I. – С.125-132.

References:

1. Kolomiyets' A. M. Informatsiyna kul'tura vchytelya pochatkovykh klasiv: Monohrafiya / A. M. Kolomiyets'. – Vinnytsya : VDPU, 2007. – 379 s.

2. Maralov V. G. Osnovyi samopoznaniya i samorazvitiya: Ucheb. posobie dlya stud. sred. ped. ucheb. zavedeniy / V. G. Moralov. – M. : Izd. tsentr «Akademiya», 2002. – 256 s.

3. Михнюк М. І. Критерії і рівні розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін / М. І. Михнюк // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія. – Зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Вип. 43. - Ч. I. – С.125-132.